

POTEŻNOŚĆ (23) sb f

Oba o jasne.

sg N potężność (7). ◇ G potężności (6). ◇ D potężności (2). ◇ A potężność (6). ◇ I potężnością (2). ◇ [L potężności.]

Sł stp brak, Cn s.v. potęga, Linde XVII w.

1. *Moc; vehementia Calep, Cn; vigor Calep; duramentum, facultas, firmitas, firmitudo, fortitudo, manus, nervus, nomen, numen, opes, pollentia, possibilitas, potentatus, potentia, potestas, robur, valentia, virtus, vis (vires) Cn (20) : Vigor – Moc, potężnośc. Calep 1123a, 1105b.*

Przen [czyja] (1) : Nie śil fye zły człowiecze: bo ieflim łzwánkował/ Wnet mię móy pan porátował. On ieft moiá potężność KochPs 178; [Pod czás rofkołzna páni [= fortuna]/ pod czás zás zdrádliva/ Ktorey wielka potężność/ nádemną zaażywa bárzo oftrej mocy łwey CzahRzeczy O2].

a. *Siła militarna lub polityczna, znaczenie społeczne (16) : bo gdzie fákcye nie będą miáły od łwoich potężności/ [...] vltác prędko mułzą. Phil O; [którym [niebezpieczeństwom przypadającym na Koronę] inaczy, jedno prętką potężnością, bez odwłok zubieżeć i uśmierzyć je potrzeba. AktaSejmikPozn 1577/29; CorfusDocum 1594 nr 198].*

potężność do czego (1): By był namędrfzy Sálomon/ gdy władzey y potężności do karánia/ y rządow/ y pieniędzy nie ma/ żadney przygodzie pópolitey nie porádzi. SkarKazSej 659b.

potężność przeciw(ko) komu (3): cześć Boża y zgodá pópolita/ y potężność Kościoła przeciw Pogánłtwu/ porułzyć by Duchowne włzytki przełózone Kátolickie do tego [zjednóczenia Rusi z Kościołem katolickim] miála. SkarJedn 380. Cf »potężność przeciw(ko) nieprzyjacielowi«.

potężność czyja [w tym: G sb i pron (6), pron poss (4), ai poss (1)] (11): WujJud 84v marg, Nn2v; SkarJedn 380; máiąc czás y pogodę do zrzucenia iármá Niemieckiego/ widząc też potężność/ ktorey dawno czekáli Litwy łwoich pobrátinow: [...] jednomyłłnie ná Niemce Pány łwoie vderzyli StryjKron 390; bez Seymu to [sądy] Krol z rádą odpráwował/ [...] máiąc przy łobie táki orłzak ludzi / ktorego potężnością do exequutiey łatwie przychodziło. GórnRozm K4v; PaprUp E2v, K; ActReg 31; 3000. vłárzow/ 1000. Ráytarow/ 3000. kozakow/ 3000. łtrzelcow piełznych/ dołtátecznieby potężność woylk Polłkich opátrzyć mogł. GrabPospR N, N2; SkarKazSej 690a; [Czym domy y fámilie w támtych kráiách nie drobnieią/ ále długo łtoią przy potężności łwoiey. ŚmigłLichwa 33].

W połączeniu z określeniem intensywności (2): w oboich ták w Słężakach/ iáko w Mázowłzánach bárdo łłábą potężność/ y obronę przeciw nieprzyiációłom być powiádał StryjKron 427. Cf »wielka potężność«.

Wyrażenia: »potężność przeciw(ko) nieprzyjacielowi, na nieprzyjaciela« (2:1): StryjKron 427; ActReg 40; Moc też wietłza y potężność ieft ná nieprzyiáciela przy iednym [królu]. SkarKazSej 691a; [AktaSejmikPozn 1600/228].

»wielka potężność« (2): oderwali od WXL^{go} woiewodztwa Kiiowskie, Wołyńskie, Podłaskie, Bracláwskie zkąd wielką potężność y pomoc przeciwko nieprzyjacielowi WXL. miało ActReg 40; SkarKazSej 691a.

Szeregi: »potężność i gotowość« (1): ci co z Turkiem nieprzyiáźń máią/ do nasby fię vdawáli/ potężność náłzę y gotowość bacząc GrabPospR N2.

»potężność, (i) moc (a. [możność])« [szyk zmienny] (1): *SkarKazSej* 691a; [gdzie [Apostoł] zowie dárámi Bożymi ludzká á zwłázczá łług Bożych potehężność/ możność. *GilPos* 24].

»władza i potężność« (3): Władza y potężność Biskupá Rzymłkiego Heretykom nie miłá. *WujJud* 84v *marg* [*idem*] Nn2v; *SkarKazSej* 659b.

b. *Moc boża* [czyja] (1) : w ktorymeście [we chrzcie] też łpolnie powłtáli przez wiáre potężności Bogá [per *fidem operationis Dei*]/ ktory go [Chrystusa] wzbudził z martwych. *WujNT Col* 2/12.

c. [Usilność, gorliwość [w czym]:

W połączeniu szeregowym: że [ewangelicy] máią zelum/ gorliwość pilność á potężność w łwoim nabożeńłtwie *Respons* N4.]

2. *Skuteczność* (3) : Práwo też to żadnego pożytku nie niešie/ ktore łię [...] potężnością do przymulzenia nie przypráwi. *SkarKazSej* 699a.

potężność czego (2): dla potężności przyczyny iey v namilłzego Syná iey/ [...] rozmaíte łobie nabożeńłtwá ku tey niepokaláney Pannie/ pobożni ludzie náydowáli. *LatHar* 506; w wołfcze nie wolno będzie kółztow próżnych czynić/ ktore *ad ornatum et pompam* więcey należą/ niż do potężności boiu/ iáko łá łtrojne łzáty/ futrá/ łáłiany *GrabPospR* N4v; [*AktaSejmikPozn* 1596/105].

Synonimy: **1.** *moc, mocność, możność, potencyja, potęga, silność, siła, usilność*; **c.** *gorliwość, żarliwość*; **2.** *skuteczność*.

Cf **NIEPOTEŻNOŚĆ, POTĘGA**

KW, ZCh